

Джерела та література

1. Гиппиус В. В. Гоголь : [статья] / Василий Васильевич Гиппиус. – Ленинград : Мысль, 1924. – 239 с.
2. Заборнов П. Р. Русская литература и Вольтер / Петр Романович Заборнов. – Ленинград : Наука, 1978. – 245 с.
3. Мережковский Д. С. Больная Россия / Дмитрий Сергеевич Мережковский. – СПб. : Общественная польза, 1910. – 276 с.
4. Мережковский Д. С. Христос и Антихрист: Трилогия / Дмитрий Сергеевич Мережковский. – М. : Книга, 1990. – Т. 4. – 1990. – 638 с.
5. Руссо Ж. Ж. Трактаты / Жан-Жак Руссо. – М. : Наука, 1969. – 704 с.
6. Успенский Б. А. Histori sub specie semioticae / Б. А. Успенский. // Культурное наследие Древней Руси – М. : Наука, 1976. – 460 с.
7. Царёва Н. А. Русский символизм: основные принципы и историософия (на материалах творчества Дм. Мережковского, В. Брюсова и А. Белого) : монография / Н. А. Царёва. – Владивосток : Изд-во ВГУЭС, 2005. – 190 с.

Дудников Николай. Социокультурный миф в историческом романе Д. С. Мережковского «Антихрист. Петр и Алексей». В статье изучается социокультурный миф, зарождающийся в определенной общественной среде и конкретной географической территории, нашедший свое отражение в исследуемом романе. Анализируется метаисторическая роль царя Петра в контексте социокультурного мифа о нем, имеющего апологетическое и антагонистическое содержание. Д. С. Мережковский приводит те же аргументы, касательно Петра-антихриста, которые использовали старообрядцы в начале XVIII ст. Личность Петра построена на антитезе: царь – носитель индивидуального начала и его сын, Алексей, – выразитель идеи народного духа. Алексей, в отличие от отца, – человек Божий. В мифе утверждается, что он назван в честь Святого Алексея – человека Божьего. Социокультурный миф, составивший основу романа «Антихрист. Петр и Алексей», тесно связан с религиозным мировоззрением писателя, сфокусировавшего свое внимание на историко-мифологических аспектах образа Христа.

Ключевые слова: социокультурный миф, апологетический и антагонистический мифы, антиномичные образы, историософский роман.

Dudnicov Nicolas. The Socio-Cultural Myth in the Historical Novel by D. S. Merezhkovskiy «Antichrist. Peter and Alexis». The article studies the socio-cultural myth that originates in certain social surroundings as well as a geographical area and finds its reflection in the novel in question. It analyzes the meta-historical role of the Tsar Peter in the context of the existing socio-cultural myth of him with apologetic and antagonistic contents. In his novel D. S. Merezhkovskiy appeals to the same arguments used by the Old Believers early in the eighteenth century in relation to Peter Antichrist. Peter's personality is based on the antithesis showing the Tsar who is the embodiment of the individual as opposed to the 'purely Christian' figure of Tsarevich Alexis. The myth claims to have been named in honor of Saint Alexis, a slave of God. The socio-cultural myth serving as a plot for the novel «Antichrist. Peter and Alexis», is connected with religious views of the writer who focuses his attention on historical and mythological images of the Christ.

Key words: socio-cultural myth, apologetic and antagonist myth, antonymic images, historiographical novel.

Стаття надійшла до редколегії
17.11.2016 р.

УДК 82.161.2-92.09(477.82)

Людмила Жванія

Тарас Шевченко й Леся Українка в реценції Євгена Сверстюка

У статті досліджено проблему сприйняття творчості Тараса Шевченка й Лесі Українки публіцистом, літературним критиком, дисидентом Євгеном Сверстюком. Доведено тезу про те, що, руйнуючи сформований радянським шевченкознавством образ поета-революціонера, критик творить свій миф, у якому Т. Шевченко постає національним пророком, здатним досягнути істини, справжнє життя якого – у вічності. Комунікативна мета автора – досягнути змін у способі мислення й сприйнятті реципієнта; спонукати читача поглянути на сучасність під іншим кутом зору. Обґрунтовано тезу про те, що критик творив свій героїчний миф Лесі

Українки, на противагу заідеологізованому образу класика у версії радянського літературознавства. Основною функцією цих міфів постає їхня здатність бути комунікативною системою, повідомленням, у якому сконцентровано героїчний потенціал минулого та яке наділене здатністю позитивно вплинути на сучасність, руйнуючи ідеологічний дискурс тоталітаризму.

Ключові слова: міф, Леся Українка, Тарас Шевченко, Сверстюк, бінарна опозиція.

Постановка наукової проблеми та її значення. Євген Сверстюк – один із найяскравіших представників покоління шістдесятників, дисидент, публіцист, літературний критик. Він належить до когорти тих критиків, які, за словами В. Панченка, «чимало зробили для деканонізації соцреалізму... постсталінську епоху вони намагалися сповнити озоном нелукавого слова. Бунтуючи, ... повалювали старих божків та їхні скомпрометовані «вартості» заради цінності нових, справжніх» [7, с. 364].

Творча спадщина Тараса Шевченка й Лесі Українки, що поряд із доробком Івана Франка становить «центр українського літературного канону» [5, с. 6], зазнала перепрочитань кількома поколіннями критиків. На особливу увагу заслуговує рецепція художнього світу митців критиками-шістдесятниками, зважаючи на їхній вагомий унесок у справу руйнування стереотипів ідеологічно заангажованого радянського літературознавства. Яскравим представником цієї когорти критиків постає Євген Сверстюк. Літературно-критична й публіцистична творчість цього діяча, стала тим вагомим словом у розмаїтті виступів митців-шістдесятників і дисидентів, яким автор долучився до викриття етичної та правової аморальності тоталітаризму.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Слід зазначати, що творчість Є. Сверстюка на сьогодні майже не вивчена: існує кілька досліджень публіцистики дисидента (праці Т. Хоменко Л. Василик Л. Лисенко) [13; 2; 6], проте його літературно-критичному доробку ще не приділено належної уваги. Зокрема, проблема рецепції творчості Тараса Шевченка й Лесі Українки критиком-шістдесятником досі не ставала об'єктом наукових студій.

Мета статті – з'ясувати особливості сприйняття творчості Тараса Шевченка й Лесі Українки публіцистом, літературним критиком, дисидентом Євгеном Сверстюком. Указана мета передбачає виконання таких завдань

- довести тезу про те, що Є. Сверстюк поряд з іншими критиками-шістдесятниками творив власний міф Тараса Шевченка – національного пророка й героїчний міф Лесі Українки, на противагу міфам, сконструйованим радянським літературознавством;
- визначити основну функцію цих міфів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Тарас Шевченко в сприйнятті Євгена Сверстюка був чимось більшим, аніж геніальний поет, оскільки для нього, як і для всього покоління митців-шістдесятників, він постає тим реальним і водночас символічним образом, який відіграє знакову, особливу роль у житті й духовному поступі суспільства: «В 60-ті р. фактично бунт покоління почався з перегляду висвітлення Шевченка» [8, с. 180].

Як слушно зазначає один із дослідників: «Зіткнення з офіційною ідеологією навколо постаті поета, спонукало молодих митців сформувати власну шевченківську традицію, у межах якої українське шістдесятництво постало самобутнім явищем національного руху, ... українськими шістдесятниками було закладено власну шевченкіану» [12, с. 86].

Тексти Лесі Українки поряд із текстами Тараса Шевченка опинилися в центрі протестного дискурсу 60-х. Незважаючи на всілякі заборони й намагання «здрібнити образ великого будителя – до агітатора і провідника ідей партії комуністів» [11, с. 191], слово поетки, декламоване в колі однодумців, звучало як прямий «виклик властям», воно не потребувало коментарів. Поезії «Товарищі на спомин», «О горе тим, що вроджені в темниці», «Хай буде тьма» та інші сприймалися як пророчі, «лунали, як дзвін на сполох» [11, с. 191].

За Є. Сверстюком, спроба «нового», поза канонами соцреалізму прочитання Лесі Українки переслідувала високу мету: «йшлося про розбиття «злих чар» і вивільнення слова великого поета. Навколо її імені почалися баталії – Леся Українка вийшла на барикади шістдесятників» [11, с. 191]. По суті, ішлося про руйнування міфу, нав'язаного радянською ідеологічною системою.

Зважаючи на багатозначність поняття «міф», котрий, за М. Еліаде, є однією з найскладніших реальностей культури, яку можна вивчати й інтерпретувати в щонайчисленніших і взаємодоповнювальних аспектах [3, с. 14], потрібно визначитися зі смисловою наповненістю цього поняття.

Зі всіх відомих у сучасній гуманітаристиці напрямів, що вивчають природу міфу, найбільш продуктивними в контексті цього дослідження вважаємо ті, у яких міф репрезентовано як особливу комунікативну систему (структурологічний напрям) і вербалізацію індивідуального чи колективного підсвідомого (психоаналітичний напрям).

За Р. Бартом, «міф – це комунікативна система, повідомлення, міф не може бути річчю, концептом або ідеєю; він є одним зі способів означування, міф – це форма» [1, с. 72]. Учений говорить про міф як особливу комунікативну систему, інтенційність якої важливіша за буквальный зміст. Філософ визначає міф як своєрідну сукупність конотацій, що утворюють прихований ідеологічний рівень дискурсу. Отже, міф виявляється двоякою структурою: з одного боку, він спрямований на зміну реальності, має за мету створити такий реальний образ, який би збігався з ціннісними очікуваннями носіїв міфологічної свідомості; з іншого – міф намагається приховати свою ідеологічність, тобто його мають сприймати як реальність, що не викликає сумнівів. Р. Барт наголошує, що міф – це не залишок архаїчного мислення, а величезна частина сучасної культури, що реалізується в літературі, рекламі, кіно тощо [1].

К.-Г. Юнг пояснює феномен міфу за допомогою психоаналітичних методів дослідження колективного несвідомого. Концептуальним поняттям юнгіанського осмислення міфу є архетип – «символічна формула, котра починає функціонувати там, де або ще не існує свідомих понять, або ж вони взагалі неможливі» [15, с. 459]. На матеріалі первісних й античних міфів, казок і літературних творів європейських народів Юнг виділяє базові архетипи, котрі й становлять основу міфологічного мислення [14].

Відповідно до визначення міфу як іманентно притаманного художньому твору вияву авторської свідомості, як індивідуальної версії міфологічної чи релігійної картини світу, котрі в різні періоди розвитку літератури та в різних стилях зазнають певних модифікацій, можна зробити висновок, що кожний письменник свідомо чи несвідомо реактуалізовує у своїй творчості певний репертуар архетипно-міфологічних структур. Вони можуть трансформуватися, занепадати й відроджуватися, однак цілісна структура метаміфу зберігає в них чинність універсальної архетипної матриці.

На нашу думку, Євген Сверстюк свідомо прагнув створити міфи, героями яких постали б постаті найбільш визначних геніїв національної літератури. Метою міфотворчості автора було прагнення зламати у свідомості українців ті стереотипи у сприйнятті класиків, які послідовно плекалися радянською ідеологією.

Відтак критик використовує традиційну структуру міфу задля творення нового, на противагу радянському, образу Кобзаря. У цьому міфі Т. Шевченко – пророк, наділений здатністю досягнути істину, думка якого «літає ... в вічності» [10, с. 293]. Його поезія володіє містичною силою, а смерть поета стає початком справжнього життя у «високій сфері єдності буття і небуття» [10, с. 294]. Саме таким постає образ поета в літературно-критичній розвідці Є. Сверстюка «Остання сльоза», яку автор назвав «найкоротшим, найбільш конкретним» есеєм з усього написаного ним про Т. Шевченка [8, с. 47].

Есей Є. Сверстюка «Остання сльоза» побудований на бінарній опозиції верху й низу, тобто духовного та матеріального світів. Ця опозиція, за Є. Сверстюком, логічно включає в себе протиставлення концептів істина – ілюзія, ідеалізм – раціоналізм, вічне й часове та проходить лейтмотивом крізь увесь текст, виразно структуруючи його по вертикалі в чітку вісь, що поєднує верх (світ духовного) і низ (матеріальний світ).

Так, відзначаючи про здатність генія Т. Шевченка схоплювати «явища на грані їхньої кристалізації й розпаду, на грані виповнення їх духовністю і втрати її» [10, с. 288], критик протиставляє екзистенцію, «у якій нема сенсу», як ілюзорну реальність, та справжнє буття духу [10, с. 288]. Автор есеєм порівнює слово поета з Божим словом: «У ньому була істина глибша за видимість факту» [10, с. 289], – та наголошує на принциповій неспроможності «примітивного раціоналізму» [10, с. 289] радянського шевченкознавства відкрити сутність його поезії. Аналізуючи поезію Т. Шевченка в історичному контексті, Євген Сверстюк акцентує увагу на разючій відмінності тогочасної реальної дійсності та духовного світу поета: «Далеко над реальним плином життя... підносяться передсмертні поезії Шевченка... Буденне життя розвивалось в одному напрямі, а духове життя поета – у своєму. Тут усі омани життя десь бліднуть і гаснуть – і понад ними невпинна думка літає в тій самій вічності, ... де почав співати його Перебендя» [10, с. 293]. Істина, за Є. Сверстюком, тут, у вічності, у цій «високій

сфері єдності буття і небуття», яка протиставляється минушості й ілюзорності «людського щастя» та «хімері людського життя, що не відбулося» [10, с. 294].

Автор есею пропонує критично осмислити рецепцію постаті Кобзаря у версії радянського шевченкознавства, що підмінювало справжню сутність його поезії статистичним накопиченням фактів, перетворювало твори Т. Шевченка на ілюстрацію «тяжкого життя за кріпацтва» та «оспівування боротьби трудящих» [10, с. 289]. Є. Сверстюк указує на причину такого стану – вона в духовному спустошенні, духовній сліпоті, неспроможності бачити істину поетового слова «глибшу за видимість факту» [10, с. 289]. «Примітивному раціоналізму» такого шевченкознавства, що «завуальював душу його поезії нагромадженням зовнішніх асоціацій соціологічного порядку» [10, с. 289], критик протиставляє сприйняття звичайних українців, для яких «слово поетове лягало на душу, як Боже слово». Прості люди з «мудрим серцем», котрі вмели бачити «душею», відчували «правду в кожному слові поета» [10, с. 289]. Є. Сверстюк слушно вказує на джерело такого глибокого народного розуміння творчості поета – воно в спільності їхніх світоглядних засад, в основі яких – справжня релігійність, адже «свій погляд і свою філософію життя поет виробляв теж більше на Біблії ніж на філософії» [10, с. 289]. Звідси й містична сутність поезії Т. Шевченка, на це натякає дослідник, відзначаючи відкриття поетом «таїни символіки, яка охоплює таємницю сутности» [10, с. 290].

Є. Сверстюк розкриває життєву драму поета, розв'язка якої «вилилась у неймовірну казку ... другого життя» [10, с. 295] поета. Ці слова автора есею вводять читача у світ міфу, структура якого вміщує всі традиційні елементи: смерть і воскресіння культурного героя, його повернення, пошанування сакрального місця його поховання, розуміння містичної суті сили, якою він наділений. На нашу думку, публіцист свідомо долучається до творення Шевченкового міфу, розуміючи значущість символічного образу поета та його пророчого слова для українців. Відтак в інтерпретації Є. Сверстюка Шевченкова смерть була «спочинком», після якого він, «вільний од ваги тіла, знову ожив у дивовижному тріумфальному травневому поході» [10, с. 295], поет повернувся в Україну, «щоб під приводом поховання ... заснувати першу національну святиню» [10, с. 295]. Могила на Чернечій горі стала початком нового життя поета – життя у вічності. Справжній Т. Шевченко ожив у своїй поезії, містична сила якої має здатність «іраціональними спалахами просвітлювати хистку мряку екзистенції» й вихоплювати «з вічності відблиски сутностей» [10, с. 296].

Для Євгена Сверстюка, як і для шістдесятників загалом, творча постать Лесі Українки була передовсім уособленням «духовного аристократизму» [11, с. 193], людини «орлиного лету і сильного духу» [11, с. 193]. Їй, за словами критика, поету «високих ідеалів», важко було знайти свого читача, адже творчість Лесі Українки сягала найвищих сфер, вона «горіла на огні, де гартується тверда криця і поривала за собою мужніх і сильних духом» [11, с. 193]. Проте для шістдесятників із їхнім ідеалізмом та постулюванням свободи як вищої цінності були близькими внутрішньо вільні й безкомпромісні в обстоюванні своїх ідеалів герої її творів.

На противагу витвореному радянським літературознавством образу поетеси – «співачки досвітніх вогнів», атеїстки, апологета соціалізму та інтернаціоналізму – шістдесятники творили свій міф Лесі Українки. Основою цього міфу стала категорія героїчного як етична й естетична величина, що визначає моральну цінність вчинків, дій особи задля прогресу, які вимагають особливої віддачі моральних, інтелектуальних, фізичних зусиль, мужності, відваги, самопожертви. Саме таким «культурним героєм» постає Леся Українка в інтерпретації Є. Сверстюка: «В Лесі Українки навіть не було роздоріж і спокус. З непохитною гордістю вона простувала... на вершини чистих і чесних почувань, що ведуть до безкорисливого громадянського подвигу... Вона навіть не заманювала тріумфом слави чи перемоги, а лише обіцяною повноти життя і краси самого змагання, лише перспективою відчуття внутрішньої свободи і чистоти» [11, с. 194].

Сакральну суть творчості поетеси Є. Сверстюк убачає в здатності її слова творити істину у світі релятивізму й напівправди: «Сила Лесі Українки не тільки в мужній боротьбі з собою у хвилини розпачу і знесилля. Сила її – в прокладанні нових шляхів сильного почуття і безкомпромісної думки у світі половинчатості, пристосовництва. Сила її у непохитному протистоянні цій метушні й всепоглинаючій стихії, що нівелювала людей і м'яла їм крила» [11, с. 193–194].

Подібною до культурного героя міфу, найважливіша мета якого – творче перетворення світу, постає Леся Українка та висока місія її слова в інтерпретації критика. Уважаємо, що можна

стверджувати про трансформацію героїчного міфу у версії Є. Сверстюка. Цей міф як повідомлення, що, за словами Р. Барта, «сильніше своєю інтенцією, ніж буквральним сенсом» [1, с. 91], стає частиною суспільного дискурсу та володіє здатністю чинити вплив і змінювати його. Критик зазначає: «Слово живе має свій чар і силу оживляти, наповнювати духом – в тому сила поезії Лесі Українки. І те відчули на собі різні читачі ... Вітер 60-х років роздмухував той вогонь» [9, с. 17].

Як відомо, головне завдання міфу – визначати зразки, моделі для певного важливого дійства, міф слугує для ритуалізації повсякденності, даючи людині змогу знайти сенс життя. Важливою функцією міфу є також комунікативна, завдяки якій відбувається передача культурних надбань, національного спадку, здійснюється зв'язок між поколіннями. Цілком відповідає цим вимогам національний лицарський міф Лесі Українки. Зокрема, Євген Сверстюк вважає, що «слово народжує живий міт, здатний оживати в поколіннях» [9, с. 33]. Рядки: «Як я умру, на світі запалає покинутий вогонь моїх пісень» [9, с. 31] – це пророча візія митця, котрий усвідомлює високе призначення свого слова. Критик указує на глибокий зв'язок між поеткою і її духовними спадкоємцями – борцями за національне визволення. У першій заповіді націоналіста: «Або здобудеш українську державу, або загинеш в боротьбі за неї» Є. Сверстюк чує відгомін Лесиних слів «Або погибель, або перемога» [9, с. 31]. Зразком лицарської честі й офіри для борців за волю ставали рядки про «красу змагання, хоч і без надії» та слова лицаря, що «До землі прибитий списом, Шепотів: Убий – не здамся» [9, с. 33].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Підсумовуючи, зазначимо: в основі рецепції творчості Т. Шевченка й Лесі Українки Є. Сверстюком лежить розуміння міфу як індивідуальної версії міфологічної картини світу, у котрій зберігає чинність універсальної архетипної матриці цілісна структура метаміфу. Критик мав за мету витворення й уведення в суспільний дискурс 60-х героїчного міфу Лесі Українки та міфу Т. Шевченка – національного пророка. На противагу образам, створеним радянською ідеологічною системою, класики літератури в цих міфах набувають рис культурного героя і пророка, котрий пізнав глибину *істини*, здатних не просто змінити акценти літературного дискурсу, а й надихнути своїм словом, розбудити оспалих, звільняючи з тенет тоталітарної ідеології, указати шлях до свободи.

Джерела та література

1. Барт Р. Мифология / Ролан Барт. – М. : Изд-во им. Сабашниковых, 1996. – 314 с.
2. Василик Л. Є. Світоглядна публіцистика сучасних літературно-художніх видань: концептосфера національної ідентичності : монографія / Л. Є. Василик. – Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2010. – 416 с.
3. Элиаде М. Аспекты мифа / Мирче Элиаде ; пер. с фр. В. Большакова. – М. : Академ. проект, 2001. – 222 с.
4. Забужко О. Notre dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій / Оксана Забужко. – Київ : Факт, 2007. – 638 с.
5. Левченко Г. Д. Міф проти історії. Семіосфера лірики Лесі Українки / Галина Левченко. – Київ : Академвидав, 2013. – 332 с.
6. Лисенко Л. Публіцистика Євгена Сверстюка: пошук «істини» у ствердженні духовних цінностей / Л. Лисенко // Рідний край. – 2013. – № 1. – С. 36–39.
7. Панченко В. Є. Кільця на дереві / В. Панченко. – Київ : ТОВ Вид-во «Кліо», 2015. – 560 с.
8. Пирожко С. Українські душі / С. Пирожко. – Луцьк : Терен, 2015. – 240 с.
9. Сверстюк Є. Міт Лесі Українки / Євген Сверстюк. – Луцьк : РВВ «Вежа» ВНУ ім. Лесі Українки, 2008. – 33 с.
10. Сверстюк Є. На святі надій : вибране / Є. Сверстюк. – Київ : Наша віра, 1999. – 784 с.
11. Сверстюк Є. Я любила вік лицарства / Є. Сверстюк // Блудні сини України. – Київ : Знання, 1993. – 256 с.
12. Секо Я. Постаць Тараса Шевченка і шістдесятники (у контексті святкування 150-річчя від дня народження поета) / Я. Секо // Україна-Європа-Світ : міжнар. зб. наук. праць Сер. : Історія, міжнар. відн. – 2014. – Вип. 13. – С. 86–95.
13. Хоменко Т. М. Проповідництво і сучасна публіцистика: (на основі есеїстики Є.Сверстюка, М. Мариновича – Україна, І. Ортинського – Німеччина) / Тетяна Хоменко ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів : ПАІС, 2008. – 135 с.
14. Юнг К.-Г. Душа и Миф. Шесть архетипов / К.-Г. Юнг. – Киев : Гос. б-ка Украины для юношества, 1996. – 384 с.
15. Юнг К.-Г. Психологические типы / К.-Г. Юнг. – М. : Университет. кн., АСТ, 1996. – 714 с.

Жвания Людмила. Тарас Шевченко и Лесья Украинка в рецепции Евгения Сверстюка. В статье исследуется проблема восприятия творчества Тараса Шевченко и Леси Украинки публицистом, литературным критиком, диссидентом Евгением Сверстюком. Доказывается тезис о том, что, разрушая сложившийся

советским шевченковедением образ поэта-революционера, критик творит свой миф, в котором Т. Шевченко выступает национальным пророком, способным постичь истину, настоящая жизнь которого – в вечности. Коммуникативная цель автора – достичь изменений в образе мышления и восприятии реципиента, побудить читателя взглянуть на современность под другим углом зрения. А также доказывается тезис о том, что критик творил свой героический миф Леси Украинки, в противовес заидеологизированному образу классика в версии советского литературоведения. Основной функцией этих мифов есть их способность быть коммуникативной системой, сообщением, в котором сконцентрировано героический потенциал прошлого и которое наделено способностью положительно повлиять на современность, разрушая идеологический дискурс тоталитаризма.

Ключевые слова: миф, Леся Украинка, Тарас Шевченко, Сверстюк, бинарная оппозиция.

Zhvania Lyudmila. Taras Shevchenko and Lesia Ukrainian Reception in Eugene Sverstyuk. In the article the problem of perception creativity of Taras Shevchenko and Lesia Ukrainian journalist, literary critic, dissident Yevgeny Sverstyuk. Sverstyuk destroys the image of Soviet revolutionary poet Shevchenko. Author literary critical essay creates a myth in which Shevchenko National prophet, able to understand the truth. His true life in eternity. Communicative purpose of the author – to achieve change in the mindset and perception of the recipient; encourage the reader to look at the reality on the other. Critic created a heroic myth Ukrainian Lesya. This myth was created as opposed to the ideological myth Soviet system. The main function of this myth is its ability to be communicative system, becoming a message which focuses heroic potential. These myths are endowed with the ability to positively influence the present, destroying the ideological discourse of totalitarianism.

Key words: myth, Lesya Ukrainka, Shevchenko, Sverstyuk, binary opposition.

Стаття надійшла до редколегії
28.11.2016 р.

УДК: 821.161.2-32-4.09-054.72"192/193"

Ірина Жиленко

Мала проза Галини Орлівни періоду еміграції: жанрова палітра, стилістичні особливості

Досліджено творчість української письменниці Г. Мневської (псевдонім – Галина Орлівна) періоду еміграції 1920-х рр. Жанрові пріоритети її малої прози складають оповідання, новела, поезія в прозі, «гротески». Визначено головні теми – Жовтнева революція, громадянська війна, життя в еміграції, доля жінки тощо. Мала проза письменниці, що тяжіє до модерністського напрямку (імпресіонізм, символізм), містить гендерний аспект, глибокі психологічні й філософські узагальнення, національні, фольклорно-міфологічні мотиви, елементи фантастики та потоку свідомості тощо. Неповторна символіка кольорів, квітів, очей людини, павутиння, хрестів тощо, яскраві художньо-стилістичні й лексичні засоби та прийоми, серед яких важливе місце належить анафорі, антитезі, метафорі, епітетам, риторичним запитанням, роблять малу прозу письменниці яскравим явищем українського літературного простору ХХ ст.

Ключові слова: новела, гротеск, анафора, колір, символіка очей.

Постановка наукової проблеми та її значення. Починаючи з 90-х рр., на теренах України почалось активне дослідження емігрантської спадщини митців, розсіяних по всьому світові. Одне з важливих завдань літературознавства – вивчення творчості забутих і маловідомих письменників-емігрантів, зокрема міжвоєнного періоду. Ф. Погребенник писав: «Маємо що осмислювати, маємо моральний обов'язок знімати необ'єктивні, грубо тенденційні, часто образливі характеристики багатьох літераторів...» [11, с. 28]. Ця важлива робота вже розпочата, до України повертаються імена письменників, які опинилися поза межами батьківщини.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Дослідження проблематики «літератури діаспори» виконували такі науковці, як О. Баган, Н. Буркалець, М. Ільницький, Ю. Ковалів, Г. Костюк, Н. Мафтин, С. Наріжний, Ф. Погребенник, С. Павличко, Л. Рудницький та ін. Однак, незважаючи на певні досягнення, на сьогодні є багато авторів, діяльність яких потребує уваги дослідників. Одна з них – Галина Іванівна Орлівна (справжнє ім'я – Галина Іванівна Мневська; 1895–1955) –